

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Assertiones Philosophicæ Fusius Deductæ Philosophiæ
Peripateticæ communioris Epitomen exhibentes**

Leuren, Peter

Coloniae Agrippinae, 1681

Dissertatio XVII. De Generatione & Corruptione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71607)

cum potentiam, quâ producit aliquid in tempore, semper habuerit, etsi ab ea semper non processerit effectus, quem semper esse conjunctum causæ primæ ob rationes supra positas repugnat, qualiter eum esse cum causa temporali secunda, non repugnat. Neque omnipotentia Dei hinc dicitur æterna, quod illi ab æterno potuerit effectus aliquis coexistere, sed quia ipsa ab æterno fuit, potueritque semper prius & prius producere effectum.

DISSERTATIO XVII.

De Generatione & Corruptione.

I. **G**ENERATIO substantialis absolute & in genere spectata, est productio compositi substantialis dependenter à materia materialiter causante formam & unionem, vel solam unionem substantialem. Generatio Aristotelica, sive quæ ordinariè & viribus naturæ fit, est *mutatio* (intellige causalis) *totius in totum* (id est, unius compositi in aliud compositum substantiale, non quod per generationem ordinariam omnes compositi præcedentis partes destruantur, sed quod

quòd per illam ex materia remanente cum adveniente nova forma novum constituatur compositum) nullo sensibili remanente ut *subjecto eodem* : id est , non remanente priori composito ; hoc enim totum est subjectum denominationis, & quod per accidentia denominatur sensibile. Talis generatio non est transubstantiatio , per quam substantia panis transit in substantiam corporis Christi , & quâ speciebus corruptis, corpus Christi desinit esse ibi, & eo desinente à Deo creatur nova materia, ex eaq̃ue pro eodem tēpore educitur V. G. forma vermis ; quia hæc non est transitus præexistentis & remanentis materiæ ab una forma ad aliam. Similiter talis non est mutatio accidentalis , in qua manet idem subjectum, non tantum inhætionis, sed & denominationis. Item ea quâ Deus manente forma ligni unitâ materiæ, ex eâdem materia educeret formam ignis ; & quâ ex materia existente absq̃ue omni forma educeret formam aliquam ; nullum enim in iis corrumperetur subjectum. Illud hîc observandum , quòd generatio sic definita non satis distinguatur à creatione , etsi hæc ab Arist. dicatur ignorata ; si enim crearet Deus formam

mam

mam & unionem, adhuc esset verus transitus materiæ à non esse formæ unitæ seu à privatione formæ ad formam. Consistit hæc generatio, tam respectu hominis, quàm rerum aliarum in educatione unionis; hac enim posita, formaliter & ita resultat compositum, ut ne quidem divinitus impediri possit, sicut Deus positis alterationibus materiam disponentibus, imò eductâ jam formâ impedire potest, ne fiat compositum.

II. Generatio propriè viventis à vivente (qualis hîc non censetur ea, quâ vivens, v.g. mus ex putri generatur à Deo) est *origo viventis à vivente, conjuncto in similitudinem nature*: id est, est productio seu processio (sive ea sit causalitatis, qualis est generatio viventis creati, sive nō, qualis est generatio Verbi) procedens à vivente, quod, si immediatè per se ad productionem animæ vel unionis nō concurrat, aut materiam, ex qua educatur anima & unio vitaliter suppeditet, eandem ad minimum vitaliter elaboret, necesse est; qualiter adhuc plantæ semina elaborant, etsi ea dein vitaliter à se non decidant & terræ mandent: quod quia non fecit Deus, dum tulit costam Adæ, formavitquè ex ea Evam, genitor illius
dici

dici non potest. Coniungitur verò principium generans cum termino genito per hoc, quòd vel tota substantia generantis communicetur genito, uti fit in generatione Verbi, vel pars substantiæ à generante decidatur, fitque in genito, quæ ante fuit in generantæ: quod quia non fecit Deus, dum Angelos creavit, hi ejus filii naturales non sunt: nequæ gallina excludens ova aliena, horum pullorum est mater. Procedit genitum in similitudinem naturæ, dum in natura generanti assimilatur; quæ tamen similitudo non nimis strictè sumenda est, cum eadem natura divina Patris communicetur Verbo (quod perfectissimè filius est) idem autem sibi ipsi non possit esse simile; & mulus probabiliter differat specie à suis parentibus; ad quod tamen dicitur, similitudinem specificam in creatis per se semper intendi, etiam per accidens quandoquæ impediatur. Demum necesse est, ut genitum hanc habeat similitudinem vi præcisè generationis; sic enim bene explicatur, cur non etiam spiritus S. sit generatus, utpote procedens quoquæ à vivente conjuncto in similitudinem, imò identitatem naturæ;

nimi-

nimirum quia, cum procedat per voluntatem ut amor, vi suæ processionis non procedit in similitudinem naturæ (quæ formaliter est intellectio à se) sicut Verbum, quod, cum procedat per intellectum ut Verbum, seu intellectio subsistens, vi suæ originis primariæ & formaliter procedit in similitudinem naturæ generantis Patris.

III. CORRUPTIO substantialis formalis propriè est desitio compositi substantialis eodem subjecto remanente; seu est transitus materiæ ab esse formæ ad non esse illius. Talis erit solâ conservatione eductiva unionis deficiente. Ubi dubitant quidam, an in rigore dicenda esset corruptio, si deficeret cōservatio creativa unionis creatæ. Talis non erit, saltem in rigore, si subjectum quoq; destruat, uti fit in transubstãtiatione Eucharistica; quanquam dicant alii panem hîc adhuc corrumpi, eò quòd maneat aliquid panis, nempe accidentia. Similiter talis non erit juxta mentem plurimum, si Deus destrueret unionem vel formam, ob aliam causam, & non quia forma adveniens sic exigit. Dixi primò: corruptio formalis; corruptio enim causalis est ipsa actio, per quã forma nova unitur materiæ.

Dixi

Dixi secundò : substantialis; quod si omittatur, conveniet quoque corruptioni accidentali.

IV. CONVERSIO seu generatio conversiva requirit sequentia. Primò duos terminos positivos, unum à quo, qui & conversus dicitur, alterum ad quem, qui dicitur etiam convertens; & per hoc differt à mutatione in genere, ad quam satis est, quòd habeat terminum à quo vel ad quem negativum. Uterq; hic conversionis terminus est duplex: alius totalis seu denominationis, & est totum cõpositum, quod denominatur converti, seu quod desinit, & totum cõpositum, quod de novo incipit. Alius formalis, & est forma, vel quodcunq; aliud, ratione cujus incipiētis vel desinentis totum denominatur converti. Sic, dum ex ligno fit ignis, lignum est terminus totalis à quo, ignis totalis ad quem: formalis à quo est forma ligni, vel unio ejus cum materia ligni, formalis ad quem forma ignis, vel unio ejus: in Eucharistia, terminus totalis periens est panis cum suis accidentibus, totalis incipiens est corpus Christi cum iisdem accidentibus: formalis à quo est substantia panis, vel potius ejus unio cum

m   dictis

dictis accidentibus ; formalis ad quem est corpus Christi , vel potius ejus unio cum iisdem accidentibus. Et consequenter necessario quoque in conversione reperiuntur duo termini negativi, nempe negatio formæ incipientis , à qua transitur ad negationem formæ pereuntis. Secundò requirit aliquod commune , quod ab uno termino transit ad alterum, sive sub quo, vel in quo unus terminus formalis desinat, alter incipiat, quod in Eucharistia sunt species panis , quibus desinit substare substantia panis , & incipit substare corpus Christi. Tertio ut ratione illius tertii communis possidendi sit aliqua lucta inter binos illos terminus , unusque pereat ideò , quia alter incipit ; si enim desinitio prioris non contingat præcisè ob inceptionem sequentis , uti fit , dum intellectus à cognitione Petri transit ad cognitionem Pauli disparatam omninò & cum priori compossibilem , non est conversio, qualis est , dum intellectus ab affirmatione ejusdem transit ad ejusdem eodem modo sumpti negationem : sufficit etiam hanc repugnantiam horum terminorum esse moralem , qualis est inter monachismum &

cano-

canonicatum, quæ physicè non repugnant in eodem subjecto, sed ex lege tantùm Ecclesiastica. Quartò requirit conversio, ut terminus totalis à quo simpliciter desinat, ad quem simpliciter incipiat; similiter ut terminus à quo formalis desinat, formalis ad quem incipiat, si terminus formalis dicatur esse unio cum isto tertio communi; secus, si termini formales dicantur esse ipsæ formæ, vel aliud quid incipiens & desinens: sic de facto enim, dum homo comburitur, non perit ejus anima, sed tantùm desinit ea uniri materiæ: dumquæ resurget homo in judicium, anima de novo non producetur, sed de novo unietur materiæ. Sic quoquæ in conversione Eucharistica opus non est, ut pereat substantia panis; imò opus non est, ut recedat ex eo loco, in quo est corpus Christi, sed tantùm, ut desinat uniri accidentibus suis.

V. MIXTIO, quæ hîc non accipitur pro locali confusione rerum plurium absquæ physica unione continuativa earundem inter se, aut certè manentibus singulis in sua specie, qualis est mistio hordei

m 2

cum

cum vitico , stanni cum argento , sed pro actione substantiali (intellige terminativè) quâ plura corpora diversæ speciei , per mutuam actionem & reactionem alterata usque ad perditionem propriarum formarum , transferuntur in aliam tertiam substantiam , seu acquirunt tertiam aliquam formam ; quod tertium ex hac nova forma & corporum alteratorum materia dicitur mixtum ; ipsa vero , quæ deperditâ propriâ formâ incipiunt informari istâ tertiâ formâ , dicuntur miscibilia. Talis est mixtio , dum ex concursu & actione mutua terræ , pluvix , vaporum &c. generantur ranæ. Talis non est , dum unum elementum agendo in aliud victoriosè , convertit illud in se v.g. ignis aërem. Definitur ea , quod sit *miscibilium alteratorum* (intellige per mutuam in se actionem) *unio* : id est , unio cum forma aliqua tertia : vel quod sit generatio substantialis ex miscibilibus loco conjunctis & per mutuam alterationem ad corruptionem dispositis. Ita mixtio consistit formaliter in educatione unionis formæ mixti cum materia miscibilium , ita tamen , ut connotet hæc actio conjunctionem localem , continuationem,

tionem, alterationem factam ab ipsis miscibilium in se invicem actionibus in materia miscibilium; & per hanc connotationem distinguitur à simplici generatione. Vocantur nihilominus ea etiam mixta, quæ constant temperamento primarum qualitatum (qualia non sunt, in quibus prædominatur in gradu summo una tantum ex his qualitatibus) etsi per mixtionem propriè talem producta non sint.

VI. AUGMENTATIO substantialis, per quam substantia acquirit plures partes substantiales physica unione sibi conjungendas, sive id fiat per juxtapositionem, sive per intussusceptionem, est *motus à minore ad majorem substantiam*. Differt ab Accretione sive augmentatione accidentali, quæ est motus à minore ad majorem quantitatem. Ab opposita sibi diminutione, quæ est motus (intellige analogicè, cum ad negationem, qualis est terminus *ad quem* diminutionis, non detur actio seu motus) à majore substantia ad minorem. A generatione substantiali, quæ est productio novæ substantiæ simpliciter, quòd sit productio substantiæ solùm majoris, adeoq; jam supponat substantiã productam,

cui aliquid addit, propter cujus partis addendæ negationem substantia dicebatur minor. Nequæ obstat definitioni, quòd quandoq; vi caloris naturalis tantùm decedat substantiæ, quantum illi per augmentationem accedit, adeoq; hæc videatur non esse motus ad majorem substantiam; per accidens enim id fit, eò quòd diminutio jungatur augmentationi, impediaturq; propter ablationem partium, non earum, quæ per augmentationem accedunt, sed aliarum, quò minus substantia dici possit fieri major. Aliquando res augmentatur productâ solùm nova unione continuativa partis addendæ ad partem præexistentem, V. G. dum aqua aquæ additur. Aliquando productâ præter hanc unionem continuativam novâ tantùm parte unionis essentialis V. G. in nutritione hominis. Aliquando productâ insuper nova parte formæ V. G. dum ignis corripiendo materiam vicinam augmentatur. Licet autem augmentationem plures comitentur vel præcedant actiones V. G. productio novæ partis formæ (si ea materialis est) productio novæ unionis essentialis partis formæ de novo productæ cum parte materiæ aggenerandæ, productio

novæ

novæ partis unionis integralis materiæ de novo addendæ cū materia veteri, productio novæ partis unionis integralis partis formæ de novo productæ cum forma præexistente; ipsa tamen augmentatio in earum nulla præcisè consistit, sed in sola productione unionis continuativæ inter unionem essentialem partis de novo advenientis & unionem essentialem substantiæ præexistentis; positus enim reliquis omnibus, non habetur adhuc substantia simpliciter aucta seu augmentata; cū non habeatur materia, forma & unio essentialis auctior, quamdiu ipsa unio essentialis substantiæ præexistentis non augetur per sibi additam media unione integrali unionem essentialem partis aggenerandæ. Nequē ante hujus unionis integralis inter has binas unionis essentialis partes productionem informari potest unio integralis inter materiam advenientem & præexistentem (quæ tamen utpote aliquid materiæ informari debet) ab unione integrali inter partem formæ advenientis & præexistentis. In eo autem nihil est absurdi, quòd partes unionis essentialis continuentur inter se superadditâ illis

unione integrali ; etsi enim sint formalis ratio uniendi partes essentielles inter se , non sunt tamen formalis ratio uniendi partes integrales inter se seu seipsas, cum hæ partes integrales unionis essentialis ad uniendum inter se sint indifferentes.

VII. NUTRITIO species augmentationis, est motus factus ab anima à minore ad maiorem substantiam viventem ex vitali conversione alimenti. Distinguitur in multis, & in eo potissimum à generatione prima (etsi per eam quoq; producantur unà cum unione essentiali ejus uniones integrales non differentes specie ab unione integrali partium unionis essentialis per nutritionem productâ) quòd sit actio immanens & vitalis, generatio verò prima sit actio transiens. Est successiva & continua , sive dum fit, fit successivè sine interruptione (quæ fieret , si alimenti pars aliqua determinata aliquo tempore per alterationem disponatur, & dein in instante inducatur forma aliti , & postea iterum per aliquod tempus disponatur alia pars determinata alimenti , interruptâ interea nutritione , & tum iterum in instante inducatur forma) cum enim potentia

tentia nutritiva, utpote agens naturale, agat uniformiter difformiter, id est, prius & fortius in partes alimenti sibi viciniore meliusque sibi applicatas, alias post alias indeterminatem alimenti continui partes alterat, ultimò disponit, ex iis formæ aliti partes, aut unionis solius educit, & ex hisce unionum essentialium partibus denique uniones earum continuativas. Neque his obstat, quòd in prima generatione non inducatur forma, nisi quando tota materia est disposita; prærequiritur enim ante informationem primam totalem animæ certa corporis magnitudo & organizatio, quæ in nutritione jam supponitur facta, adeoque hæc fieri potest in quantacunque exigua materiæ parte. Neque Arist. negat nutritionem hac ratione continuam, sed vult, eam non fieri continuè, id est, toto vitæ tempore. Porrò proximum alimentum viventium debet esse substantia, utpote reparativum jacturæ substantiæ; (hinc nec species Eucharisticæ nutrire possunt, nec odor, licet hic suscitet, confortet, recreet spiritus animales) eaque ex primis qualitatibus temperata (hinc pura elementa, ut-

m §   pote

pote propter intensas qualitates à facultate nutritiva insuperabilia , esse non possunt alimenta) & quidem attemperata alendo, sive similis cum nutriendo , & ei convenientis tēperamenti; unde quæ uni profunt, alteri sunt noxia. Alimentum proximum sanguine præditorum est sanguis , qualis (etsi coagulatus) etiam videtur esse medulla , à qua ossa nutriuntur. Sic ipse ventriculus potius sanguine , quàm chylo nutriri censetur , quia & ad hunc exsurgendum suas venulas habet , & sic materno sanguine ipse nutritus fuit , antequam ipse chylum conficeret. Quòd verò obesi minus sanguinis habentes plus nutriantur , inade est , quòd apud illos sanguis resolvatur in vapores , qui dein ulterius formantur in adipem.

VIII. ALTERATIO latè sumpta est motus ad qualitatem , seu mutatio rei secundùm qualitatem , qualiscunquè ea sit. Accepta strictiùs est motus ad solas qualitates habentes contrarium, (non tantùm directè contrarium , qualis est nigredo respectu albedinis, sed & medio modo , qualis est viriditas respectu albedinis)

dinis) sensibiles, corruptivas, id est, disponentes ad generationem & corruptionem. Consistit & illa, non in productione harum qualitatum, sed in ipsa unitione earundem cum subjecto; hoc enim priusquam illis unitur, non potest dici alteratum. Alteratio accepta strictius, per se loquendo est successiva, ob resistantiam contrarii: terminata vero ad qualitatem non habentem contrarium, est ideò solùm successiva, quia successivè partibus passi applicatur. Item ea per se loquendo est continua & sine interruptione. Arist. autem negans, alterationem esse motum continuum, dicensque eos, qui dicunt rem continuò alterari, rebus etiam perspicuis ad-versari; per tò *continuum* intelligit *perpetuum*; oppugnat enim eos, qui censebant, omnia perenni motu agitari, neque ullo tempore sub ulla forma quiescere.

IX. INTENSIO qualitatum (suppono enim nec quantitatem, cujus plures partes nequeunt esse in eadem subjecti parte, nec relationem, ratione cujus præ-

cisè aliqua non dicuntur sibi magis vel minùs similia , sed ratione rationis fundandi intensioris ; nec actionem , quæ non nisi ratione termini intensioris una alterâ est intensior, capacem esse propriè intensioris) dici potest , quòd sit motus à minùs tali ad magis tale ; & opposita ei remissio, quòd sit motus (intellige analogicè) à magis tali ad minùs tale. Non fit primò formaliter per majorem depurationem subjecti à contrario ; (etsi hæc naturaliter ei conjuncta sit in qualitatibus habentibus contrarium) intenduntur enim verè qualitates non habentes contrarium , ut lux : & gratia sanctificans in homine justo intenditur absquè eo , quòd depuretur ille à peccato. Ad hæc depuratio seu expulsio contrarii V. G. frigoris est mera negatio seu desitio , & esse potest supernaturaliter absquè eo , quòd intendatur qualitas opposita V. G. calor : & quò magis intenditur calor , eò magis expellitur frigus , atqui illud totum semel expulsum non expellitur iterum ; ergo expellitur per partes : ergo sicut in remissione pars una post alteram expellitur , ita in intensione pars una post aliam producetur. Secundò non

non fit per amiffionem totius qualitatis imperfectioris, & per productionem perfectioris adæquatè à priore diftinctam; cum enim gradus intenfus nullam habeat contrarietatem cum gradu remiffio, fed potiùs naturalem confenfum, cur hic adveniente illo periret? Certè fi fic fit intenfio, jam etiam fiet remiffio per amiffionem qualitatis perfectioris & productionem novæ imperfectioris: quis ergo, dum calor aquæ ferventis in medio nivis locatæ remittitur, producit illum calorem imperfectiorem perfectiore deperdito? non aqua, cui ille calor eft violentus; non nix, quæ nullius caloris vim productivam habet; non calor perfectior, qui deperditur, cum ille primò non fit, dum calor ille imperfectior primò eft; non Deus, ad cujus enim exigentiam ille hoc faceret? non frigoris, utpote quod tantum exigit, ut fubtrahatur concursus ifti parti caloris, quæ conjuncta cum reliquis faciebat calorem pugnare fecum. Præterea dabitur mutua caulalitas inter qualitates in fe invicem agentes, fe fequè mutuò debilitantes; dum enim manus calida calefacit manum frigidam, & hæc vice verfa frigefacit calidam, calor manus A,

qui est causa remittens frigus in manu B, producit minus frigus priori frigore destructo, è contra frigus manus B, quod est causa remittens calorem in manu A, producit minorem in manu A, & hoc quidem pro eodem instante, sed hoc minus frigus non potest produci à calore intensiore manus B, utpote qui perit eodem instante, ergo à minore calore, qui minor calor eodem instante producitur à minore isto frigore; à majore enim frigore produci nequit, cum & ipsum pereat pro eodem instante. Nequè obstat, quòd in motu locali nova ubicatio non acquiratur, nisi per dita veteri; hoc enim fit ideo, quia mobile ubicari non potest simul in duobus locis adæquatis, vel in uno adæquato, & simul in alio inadæquato. Tertio non fit per majorem radicationem ejusdem indivisibilis qualitatis in subjecto sine ulla novæ partis productione; malè enim dicitur hæc radicatio major consistere in eo, quòd producat perfectior qualitatis existentia, manente eadem ejus essentiâ, quia malè essentia ab existentia distinguitur; & cum existere, sit rem totam positam esse extra causas, & deservisse

ruisse adæquatè statum puri nihili, quomodo poterit, quod semel positum est extra causas, magis & magis poni extra causas? adhæc vis, activa qualitatis intenditur, sed hæc secundum adversarios non est rei existentia, sed essentia: malè item dicitur, consistere in perfectiore eductione ejusdem qualitatis è subjecto; quomodo enim qualitas, quæ utpote indivisibilis, juxta adversarios tota simul educitur, potest dein magis educi? & quomodo eductio erit perfectior, cum neque terminus ejus, neque principium, neque passum fiat perfectius? Malè iterum dicitur, consistere illam in perfectiore unione ejusdem invariatae qualitatis cum subjecto; vel enim producitur nova unio prioris pereunte, & jam redeunt rationes allatae contra præcedentem sententiam, vel nova pars unionis prioris unione manente, sed frustra hæc additur, nisi & addatur nova pars unienda. Præterea de fide est, ut patet ex Trid. Sacramenta collata homini justo conferre novam gratiam, adeoque non tantum perfectiorem gratiæ præexistentis unionem cum anima. Deniq; generaliter hanc opinionem oppugnat, D. Tho. teste Mauro hinc

q. 27. dum ait: quòd quidam dixerunt, charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subjecto, vel fervorem, hi vocem ignorarunt. Fatemur nihilominus, eundem ipsum hunc S. Doct. explicare intensiorem per majorem radicationem, sed longè aliter explicandam, nimirum, quòd fiat per partes plures acquisitas, sicut arbor tunc magis radicatur, quando plures radicum partes acquirit.

X. Verùm fit intensio (qualis non est, dum motui tardo velocior, motus enim manens idem ex tardo nequit fieri velocior, dum figuræ minùs curvæ magis curva, eadem enim ex minùs curva non potest fieri magis curva, dum actui remissiori substituitur intensior; idem enim actus vitalis, saltem respectu actionis propter modum tendendi variatum non potest esse intensior & remissior) per novorum graduum seu partium intensivarum qualitatis ex eadem subjecti parte educatarum unionem inter se & cum subjecto; Ita enim, ut habet Arist. ex calido aliquid fit magis calidum, sicut ex frigido fit calidum, sed ex frigido fit calidum per productionem novi caloris: sine quo novo calore non poterit

terit intensioni, quæ est vera actio, assignari, verus & positivus terminus. Nequæ Arist. contrarius est nobis, qui non docemus, calidum fieri magis calidum accedente novo calido, sed accedente novo calore. Nequæ D. Thom. qui negat solum, (ut patebit legenti totum textum) se posse capere, quomodo possit intendi qualitas præexistens in una parte subjecti per additionem alterius totalis qualitatis subjectatæ in diversa parte subjecti: & alibi nihil vult aliud, quam charitatem non posse augeri per charitatem translata ex uno subjecto, & uniri alteri præexistenti in altero subjecto; & hæc ejus mens ex eo patet, quod addit: non posse charitatem distinctam addi charitati distinctæ, nisi mens rationalis menti addatur, id est, anima animæ, & ex eo, quod addit: *sed augetur (intellige charitas) intensiois gradus recipiendo*: aperte se nobis favere demonstrat. Unde licet plura accidentia totalia inter se non continuata, solo numero inter se distincta esse nequirent in eodem subjecto (quod ipsum universaliter verum non est; cur enim duæ cognitiones solo numero distinctæ, duæ species duorum objectorum solo numero

mero

mero distinctorum esse non possent in eodem intellectu) nil tamen vetat, quò minus duæ partes solo numero inter se distinctæ, continuatæ inter se, possint subiectari in eadem subiecti parte. Similiter licet terminus adæquatus à quo intensiõnis (qui est qualitas remissa quatenus habet negationem qualitatis intensæ, seu partis per intensiõnem addendæ) sit impossibilis adæquatè cum termino adæquato ad quem intensiõnis (quia hic dicit eandem qualitatem remissam & additam illi partem, cuius ille adæquatè spectatus dicebat negationem) terminus tamen inadæquatus à quo impossibilis non est cum termino ad quem adæquato.

XI. Gradus hi intensiõnis sunt homogenei seu similis omnino perfectiõnis solo numero inter se distincti, ita, ut gradus, qui de facto est octavus, potuerit esse primus vel secundus, & quòd sit, seu denominetur octavus, purè tantùm & extrinsecè oriatur ex eo, quòd sit posteriùs, nimirum post alios septem, inductus: non heterogenei seu diversæ rationis, ita, ut in uno intrinsecè sit aliquid, quod non est in altero, & quòd gradus

gradus hic sit octavus, hoc oriatur ex intrinseca natura seu conditione hujus gradus, sitque ita illi essentialiter, ut non potuerit esse primus vel secundus &c. Posito enim tali gradu heterogeneo. V. G. secundo caloris in subiecto absque primo, vel erit illud calidum ut duo, absque primo gradu, & consequenter hic erit supervacaneus: vel non, & sic gradus secundus non est essentialiter calor ut duo, aliàs fieri nequiret, quin subiectum denominaret calidum ut duo. Ulteriùs, sex candelarum in conclavi in circulum, dispositarum singulæ, ut pono, producunt unum gradum lucis in centro conclavis, adeoque singuli gradus lucis à singulis candelis producti sunt homogenei, sed hi gradus luminis simul accepti efficiunt lumen in medio conclavis intensius; ergo gradus homogenei faciunt intensiorem. Hinc primò qualitas intensa est perfectior & activior, quàm qualitas remissior, sed extensa magis, seu habens plures partes extensivas, non quòd constet partibus entitativè perfectioribus, & ex intrinseca virtute activioribus, sed quia constat partibus propter modum existendi conjunctim activioribus
juxta

juxta illud: vis unita fortior: adeoque, si partes extensivæ per totum subjectum diffuse unirentur sibi invicem in eadem parte subjecti, fierent ad operandum potentiores. Ex qua tamen partium extensivarum & intensivarum entitativa homogeneitate non sequitur, calidum ut unum trium palmorum, potens reddere subjectum trium palmorum calidum ut unum, redditurum subjectum unius palmi calidum ut tria, adeoque dissimilaturum sibi passum: nam ideo tantum producit in singulis palmis sub, sti trium palmorum calorem ut unum, quia singuli calefacientis palmi singulis passu palmis per approximationem correspondent, qualiter singuli non respondent & approximantur isti uni palmo subjecti unius palmi. Hinc secundò gradus octavus caloris secundum se & seorsim sumptus non magis opponitur gradui primò vel cuicumque alteri contrariæ qualitatis seorsim accepto, quam gradus septimus vel quiscunque alius seorsim acceptus, sed tantum acceptus collectivè cum reliquis septem opponitur primò, sicut & septimus acceptus collectivè cum reliquis sex opponitur secundo collectivè accepto cum primo

mo &c. Dum autem introducto uno gradu frigoris (qui indeterminatè solùm exigit expulsionem unius gradus caloris) expellendus est unus gradus caloris , determinabit Deus, num primus, num secundus, aut quis ex aliis sit expellendus: vel dic ; extremos utrimquè gradus primò expelli, id est, primum & octavum, si duo expellendi sunt, vel mediam partè primi & mediã partè octavi, si unus est expellendus, idquè ideo, quia natura procedit facillimã viã, faciliùs autem est postremos gradus destruere, quàm medios propter unionem, quam habent utrimquè ad alios, fortiùs resistentes. Hinc tertio calidum ut unum habet vires ad producendum entitatem, quæ est gradus septimus vel octavus, in subjecto, quod nullum habet gradum caloris, non habet tamen vires producendi illam gradus septimi entitatem in subjecto habente gradum unum caloris, quia non potest sibi dissimilare passum. Nequè his obstat, quòd partes homogeneæ quantitatis unitæ eidem subjecti parti non reddant id magis quantum; præterquam enim, quòd nequè id facerent partes heterogeneæ quantitatis, quantitas non suscipit *magis & minus.*

minùs, redderetquè hæc duplex quantitas illud subjectum, quasi duplici titulo exigens extendi impenetrabiliter.

XII. In alteratione strictè tali, alia datur resistantia activa, & est ipsa vis activa qualitatis, quâ agit in contrarium, illudquè debilitat. V. G. calor producendo in agente contrario, nempe frigido, calorem, perquè cum minuendo frigus, adeoque activitatem ejus: alia formalis, & est eadem qualitas, quatenus per unionem sui cum subjecto impedit unionem contrarii cum eodem subjecto. Resistit quandoquè qualitas formaliter tantùm, v. g. dum aqua ideo se reducit ad frigus paulatim, quia calor, non quidem producendo aliquid in aqua, sed per suam entitatem & unionem exigendo, ne frigus inducatur, illud impedit; sæpè autem resistit & resistantiâ formali, & activâ. Potentior autem est activitas agentis, quàm resistantia activa reagentis seu passi, cum hoc pauciores gradus expellat ex agente, quàm illud inducat in passum; & quia major est agentis activitas, etiam magis exigit productam à se qualitatem unire subjecto, quàm reperta in eodem subjecto qualitas contraria
exigit

exigit productam ab agente contrario qualitatē contrariam, non uniri subjecto; & nisi sic fiat, non fiet unquam alteratio. Resistētia tamen formalis, quā agens resistit reagenti, minor est resistentiā activā seu activitate suā, sive fortiū agit in passum, quā eidem reagenti resistat formaliter. Cujus hęc videtur esse ratio, quod qualitas existens in gradu intenso, etsi sit magis activa, minū tamen ipsa exigit, sibi uniri gradus intensos, quā remissos, cum per ademptionem intensorum graduum non sit ita vicina corruptioni, quā per ademptionem remissorum, quodque subjectum (si qualitas debilior sit ejus proprietas) fortiū conservet eam, quō magis ea appropinquat corruptioni, etsi de cætero in aliis circumstantiis subjectum uniformiter conservet sua accidentia.

XIII. Datur quoque sæpe in alteratione reactio & repassio, id est, mutua actio & passio agentis in passum, & passio in agens, etiam secundum eandem contrarietatem & partem passio. Ubi id observandum, illud hęc dici simpliciter agens, quod agit cum victoria, illud verò passum, quod

VIA-

vincitur; quod quoque dicitur reagens, & actio illius, quatenus ab ipso procedit, reactio, quatenus in agente victorioso recipitur, repassio; sicut actio agentis victoriosè, quatenus ab ipso procedit, simpliciter dicitur actio, quatenus recipitur in victo, simpliciter dicitur passio. Ratio affertur est, quod ubicunque sunt duo agentia naturalia, quorum utrumque capax est formæ & effectus ab altero producendi, debite sibi applicatæ, in se mutuò agant: & quod ex eo, quod ex illis unum in activitate sit imbecillius, non sequatur, illud tantum pati, sed tantum, illud non agere cum victoria. Ubi tamen observandum est primò: ferrum candens, dum calefacit aquam, à qua repatitur, non secundum omnes partes caloris, sed secundum eas tantum influere in calefactionem, secundum quas non corrumpitur à passo re-agente; partes enim quæ à re-agente frigore corrumpuntur, eodem instante primò non sunt, dici nihilominus adhuc totus calor agere, non quidem in sensu composito, sed diviso, id est, non manens totus. Secundò: nunquam agens propter hanc passi reactionem posse sibi omnimodè assimilare passum

(ne-

(nequè enim agens univocum, semper omnimodam, sed tantam, quanta illi à contrario conceditur, intendit similitudinem) quanquam & causare poterit hanc omnimodam cum passio similitudinem, secundum gradus, secundum quos agit, & qui post actionem remanent v.g. calidum ut quatuor per reactionem frigoris amittens v. g. unum gradum caloris, poterit passum reddere calidum ut tria, quale remanet ipsum post hanc actionem. Tertio idem secundum eandem qualitatem adæquatam non vincere, & vinci, sed secundum unam partem, quæ per reactionem corrumpitur, vinci, secundum alias remanentes vincere; illud autem simpliciter dici vinci, cujus plures expelluntur partes. Quarto; dum primus palmus ignis tripalmaris ad motus glaciei, ab ea frigesit, eundem palmum à secundo tertioquè palmo ignis sibi unito non calefieri, adeoque non moveri motibus contrariis; etsi enim palmus secundus seu pars non passa repassi de se sit caloris productiva, etiam primo palmo sufficienter applicata, non agit tamen in illum seu in hanc partem passam, (nisi fortè gradus reliquos caloris in eo conservando) quia impeditur,

n

tura

tum per resistantiam formalem & activam gradus contrarii jam inducti, tum per resistantiam agentis contrarii activam gradum inductum conservantis. Quintò: dum ignis & glacies agunt in se invicem, si sint ejusdem activitatis, in aëre intermedio calido & frigido ut quatuor, nullam ab iis novam qualitatem producendam esse, sed ignem ejus calorem, glaciem ejus frigus conservaturam; igne verò prævalente, inducentequè in glaciem gradum quintum, glacies solum conservabit in aëre medio tres vel duos reliquos gradus frigoris.

XIV. RAREFACTIO & CONDENSATIO primò non sunt motus ad majorem vel minorem quantitatem; hæc enim utpote materiae coæva est ingenerabilis & incorruptibilis; manet ejus causa conservativa materialis & efficiens, nempe materia prima, nullumquè habet contrarium exigens ejus destructionem. Ad hæc, ista nova quantitas aut quantitatis pars debet educi, vel è materia, totâ, vel ex ejus parte, quæ absquè dubio jam ante suam habuit quantitatem, adeoque jam accipit duas quantitates penetrantes se in eadem subjecti parte, vel si adveniente hac no-

va quantitate aut ejus parte, vetus desinit, jam sine modo & sine multiplicatur & pereunt entia, cum singulis propè momentis aër aliquantum incalescendo vel frigescendo rarefiat vel condensetur. Nec secundò bene explicatur rarefactio, quòd per eam intra poros aliasquè vacuitates relaxatas, & partes discontinuatas corporum intromittantur atomi, vapores, aëris partes, aliave peregrina corpuscula, sicut in spongiam aër & aqua intromittuntur, quæ dein per condensationem iterum expellantur. Arist. enim inquit 4. phys. tex. 84. *est corporis magni & parvi* (intellige, ob densitatem parvi, ob raritatem magni; hac enim de re l. c. tractat Arist.) *materia eadem, manifestum est autem, cum ex aqua factus est aër, eadem materia* (quæ sub forma aquæ parvum occupabat, nunc verò sub forma aëris magnum occupat spatium) *non accipiens insuper aliquid aliud* (intellige, non intromittens intra poros suos aliam corpusculorum materiam) *facta est, intellige, aër occupans majus spatium. Et manifestius paulò post: magnitudo & parvitas sensibilis molis, non insuper accipiente aliquid materiâ, extenditur,*

sed quia potentiâ est materia utriusque; quare est idem densum & rarum, & una ipsorum materia est &c. Et quomodo jam rarum, ut docet Arist. sub magnis dimensionibus habebit parum materiae, si fiat tale per accessionem multae materiae istorum corpusculorum? quomodo densum sub parvis dimensionibus habebit multum materiae, si per exclusionem materiae istorum corpusculorum fiat tale? Ad hæc, dum pulvis nitratus in tormento accensus tam immensum rarefit, quâ viâ, tam celeriter, tanta corpusculorum copia, tanta vi, tam grandes globos evibrans, ingreditur? Certè dum in vitreo thermometro aër rarefit, nec minimus porus aëri, aut alteri corpusculo ingredienti patet, vel si vel minimus patet, aqua nunquam ascendet, relicta à condensato rursus aëre spatium occupatura. In cucurbitis scarificatoriis, nunquam assurgit caro repletura spatium desertum ab aëre prius rarefacto, nunc condensato, si rarefactio hæc facta fuisset per ingressum aëris aliorumve corporum; hæc enim ipsa expulsa per condensationem hoc spatium occuparent; Quibus non negamus, sæpe cum rarefactione corporum aliorum intronissionem

con-

conjunctam esse, sic lac fervescens in multas bullas aëre plenas assurgit, & aliquæ etiam ejus partes in tenuissimos vapores mutantur, sed negamus, rarefactionem in iis consistere, cum partes omnes rarefiant, nequæ tamen bullæ inter omnes interponantur.

XV. Sed sunt rarefactio & condensatio Alterationis species, terminatæ ad radicalem raritatem & densitatem, quæ teste Arist. 7. phys. tex. 11. sunt qualitates, exigentes & determinantes materiam & quantitatem (quæ secundum se solum exigit talem extensionem, vi cujus habeat partes extra partes) ad majus vel minus spatium occupandum, quæ actualis extensio major vel minor quàm talis est raritas, vel densitas actualis, proprietas & effectus secundarius raritatis & densitatis radicalis, quamvis ut præcisè extensio est, vi cujus partes materiæ & quantitatis non penetrantur, effectus secundarius sit quantitatis. Et sic bene explicatur, quomodò eadem materia & quantitas. V. G. palmus, qui per condensationem correspondet palmo spatii absquæ partium penetratione, dein rarefactus, correspondeat tribus palmis spatii absquæ existentia rei in pluribus locis; dum

n 3

enim

enim ratio loci adæquati mutatur ad mutationem raritatis & densitatis, ita ut locus, qui quantitati existenti sub densitate erat adæquatus, sit eidem rarefactæ inadæquatus, omnesque partes materiæ & quantitatis mutant locum (nulla enim assignari potest, quæ adæquatè retineat priorem locum, etsi aliquæ inadæquatè eundem retineant v. g. partes aquæ fundo lebetis contiguæ) vitatur posterius, nimirum existentia ejusdem rei in duobus locis. Dumque per condensationem pars una quantitatis non recurrit ad locum alterius manentis in eodem loco (quod ad penetrationem requiritur) sed omnes partes mutant locum, occupentque minorem, vitatur prius, nimirum penetratio plurium partium. Bene item explicatur, qua ratione partes omnes in rarefactione magis à se distent, quam ante, absque eo, quòd discontinuentur per interpositionem aliorum corpusculorum aut vacuitatum, dum dicitur, quòd omnes partes, quæ mediatè tantum, sive mediantibus aliis partibus sibi jungebantur, per rarefactionem à se invicem incipiant magis distare, quia hæ mediæ partes, ob quas antea
mi-

minus spatium occupantes, minùs distabant inter se partes mediatè conjunctæ, per rarefactionem majus spatium occupant: & quòd partes, quæ ante rarefactionem immediatè se contingebant, erantquè à se invicèm indistantes, post rarefactionem à se invicèm non recedant, nisi inadæquatè, utpote quæ in infinitum sunt divisibiles, quales quoq; sunt earum uniones, adeoq; semper magis magisq; inadæquatiùs & inadæquatiùs à se recedere possunt absquè eo, quòd adæquatè divellantur. Illud hìc observandum, quòd etsi raritas & densitas dici possint qualitates paribiles, non esse tamen propriè invicèm contrarias, sed habere se in eodem subjecto, ad modum qualitatis magis & minùs intensæ, ita ut, dum hæc qualitas remissa est, sit densitas,

dum intensa est, dicatur
raritas.

* * *
* *